

ΕΝΘΕΜΑΤΑ

Επιμέλεια: Στρατής Μπουρνάζος – Συντακτική ομάδα: Μάνος Αυγερίδης, Μαρία Καλαντζοπούλου, Ιωάννα Μειτάνη, Στρατής Μπουρνάζος

[Μετάβαση στο περιεχόμενο](#)

Από το “επιχειρηματικό πανεπιστήμιο” στο “πανεπιστήμιο-ΙΕΚ”;

Standard

[3 Νοεμβρίου 2013](#) [1 σχόλιο](#) Αταξινόμητα

του Γ. Π. Τριμπέρι

Φωτογραφία του Ευθύμιου Μελεγκίδη

Μέχρι χθες οι αναλύσεις μας επικεντρώνονταν στον μετασχηματισμό του ελληνικού πανεπιστημίου από «αστικό πανεπιστήμιο» σε «πανεπιστήμιο της αγοράς». Ωστόσο, ο ρόλος που επιβάλλεται στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, στον ευρωπαϊκό καταμερισμό της εργασίας, της παραγωγής και της οικονομίας, οδηγούν σε δραματικές αλλαγές στην ανώτατη εκπαίδευση, αλλαγές που ίσως πρέπει να μας κάνουν να ξανασκεφτούμε την πορεία αυτής της μετάλλαξης ως προς τον τελικό της στόχο: Οι αλλαγές αυτές, παράλληλα με εκείνες στη μέση εκπαίδευση, οδηγούν σε ένα «επιχειρηματικό πανεπιστήμιο», ικανό να καλύψει την κερδοφορία μονοπωλιακών και άλλων συμφερόντων, όπως ήταν αρχικά ο στόχος των μετασχηματισμών που επέβαλαν η Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση στα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη; Ή μήπως η σημερινή θέση της χώρας στον ευρωπαϊκό χάρτη οδηγεί το ελληνικό πανεπιστήμιο να ακολουθήσει την υποβάθμιση όλων των άλλων

παραγωγικών τομέων ανάπτυξης, σε μια πορεία μετασχηματισμού του σε ένα «πανεπιστήμιο-IEK», με ό,τι σημαίνει ο χαρακτηρισμός αυτός;

Εδώ και χρόνια στην Ευρωπαϊκή Ένωση εξυφαινόνται στρατηγικές πλήρους ένταξης της εκπαίδευσης στην κερδοφορία των επιχειρήσεων, παράλληλα με την εντεινόμενη εμπορευματοποίηση της προσφοράς κατάρτισης. Η εμπορική –και όχι μόνο– εκμετάλλευση του ανθρώπινου δυναμικού, ακόμα και στο στάδιο της «παραγωγής της διανοητικής ειδικευσης», απετέλεσε διαχρονικά στόχο των επιχειρήσεων. Όμως, παράλληλα με την αναδιανομή των παραγωγικών δυνάμεων και αγορών, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, μπήκαν σε εφαρμογή συγκεκριμένα επιχειρησιακά σχέδια σ' αυτή την κατεύθυνση.

Με την απελευθέρωση της αγοράς της εκπαίδευσης, που συγκαταλέγεται πλέον στο εμπόριο υπηρεσιών, άνοιξε ο δρόμος της επισημοποίησης μιας πολιτικής επενδύσεων κεφαλαίου σε χώρες όπου υπάρχει ζήτηση για τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο Σιάτλ το 1999, στη σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, οι σύνεδροι τόνισαν ότι αυτή η «βιομηχανία εκπαίδευσης» χρειάζεται διαφάνεια, κινητικότητα, ανταλλαξιμότητα, αμοιβαία αναγνώριση και ελευθερία, απουσία κανονισμών, περιορισμών και φραγμών στον ίδιο βαθμό που ζητάνε οι ΗΠΑ για τις άλλες βιομηχανίες.

Τη ίδια χρονιά, οι υπουργοί παιδείας της Ε.Ε. υπέγραψαν τη Διακήρυξη της Μπολόνια, που αποβλέπει στην καθιέρωση «ενός ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης». Μείζων στόχος της Διακήρυξης είναι να επιβάλει δομές και μεθόδους που έχουν σκοπό τη δυνατότητα σύγκρισης «των διαφορετικών προσφορών εκπαίδευσης», προσκειμένου να εξασφαλιστεί ένας «καλός» συναγωνισμός ανάμεσα σε όλες αυτές τις προσφορές. Η διαδικασία της Μπολόνια εμπεριέχει και άλλους στόχους, όπως ενίσχυση της αυτονομίας των πανεπιστημίων, τους δύο κύκλους σπουδών, το σύστημα πιστωτικών μονάδων και της κινητικότητας.

Η επιθυμία για αυτονομία εκπορεύεται από την εκτίμηση ότι «τα πιο αποκεντρωμένα συστήματα είναι επίσης τα πιο ελαστικά, που προσαρμόζονται πιο γρήγορα και επιτρέπουν να αναπτυχθούν νέα μορφές συνεργασίας». Η μείωση της διάρκειας των σπουδών ελαττώνει το κόστος εκπαίδευσης, ενώ ενθαρρύνει τους φοιτητές που θα έχουν μεγαλύτερη οικονομική ανάγκη να σταματήσουν στο τέλος των τριών ετών, μπαίνοντας στη αγορά λιγότερο απαιτητικοί και περισσότερο εκμεταλλεύσιμοι. Τέλος, η διάσπαση του προγράμματος σπουδών, η διαμόρφωση ενός αριθμού συστήματος επιμέρους πιστωτικών μονάδων δημιουργεί ένα πρόγραμμα τεμαχισμένο σε μικρά πακέτα που εμπορευματοποιούνται ευκολότερα. Δεν υπάρχει αγορά στον «τέλειο ανταγωνισμό» χωρίς πλήρη κινητικότητα των καταναλωτών, προκειμένου να έχουν πρόσβαση στο σύνολο των «παραγωγών». Με τον τρόπο αυτό διασυνδέεται η εναρμόνιση, η ποιότητα και η κινητικότητα που στοχεύει στην ανάπτυξη μιας ανταγωνιστικής αγοράς εκπαίδευσης.

Σε ένα προπαρασκευαστικό έγγραφο της συνάντησης των ευρωπαϊών πρυτάνεων στη Σαλαμάνκα, τον Μάρτη του 2001, διαβάζουμε: «Η ανταγωνιστικότητα για τους σπουδαστές, τους ερευνητές και τους καθηγητές, σημαίνει να έχουν πάνω απ' όλα ζήτηση τόσο σε τοπικό επίπεδο, όσο και σε διεθνές, μέσα στον παγκόσμιο ανταγωνισμό φήμης, ταλέντου και πόρων».

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής της Πράγας, τον Μάη του 2002, οι ευρωπαίοι υπουργοί Παιδείας θυμήθηκαν ότι «η ποιότητα της ανώτατης εκπαίδευσης και της έρευνας είναι και οφείλει να είναι προσδιοριστική ως προς τη θελκτικότητα και την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης».

Όλα αυτά ακούγονται σωστά: Ποιος θα ήταν αντίθετος σε μια ανώτατη εκπαίδευση καλής ποιότητας; Όμως, ποιοι παράγοντες καθορίζουν την ποιότητα ενός πανεπιστημίου; Η δωρεάν πρόσβαση; Η έρευνα στην υπηρεσία των κοινωνικών αναγκών; Ο αριθμός των συμβολαίων με εταιρείες για την έρευνα ή το περιεχόμενο των μαθημάτων που ικανοποιούν τις ανάγκες της αγοράς; Ποιος ενδιαφέρεται για την άριστη ανάπτυξη των πανεπιστημίων μέσω του ανταγωνισμού και την δημιουργία πανεπιστημίων β' και γ' κατηγορίας;

Στις μέρες μας ο αγώνας δρόμου για τεχνολογικές καινοτομίες απαιτεί μια ειδίκευση όλο και πιο έντονη, καθώς και μια εκπαίδευση τεχνοκρατών-ειδικών. Για τον λόγο αυτό, η νεοθετικιστική στάση αντικαθιστά τον κλασικό φιλελευθερισμό. Το μαζικό αστικό πανεπιστήμιο γίνεται μια «μηχανή διπλωμάτων», ένα εργοστάσιο ειδικεύσεων. Το γεγονός ότι πρόκειται για ειδικεύσεις που όχι μόνο είναι όλο και πιο τεμαχισμένες, αλλά και τροποποιούνται συνεχώς οδηγεί την ίδια την αστική τάξη, για τους δικούς της λόγους, να υποστηρίζει ότι το παραδοσιακό αστικό πανεπιστήμιο γνωρίζει βαθιά κρίση.

Στη χώρα μας, οι διοικητικές δομές του πανεπιστημίου, το περιεχόμενο της διδασκαλίας, η καθημερινή λειτουργία και οργάνωσή του δεν ήταν προσαρμοσμένες στις σύγχρονες ανάγκες των επιχειρήσεων ενώ, παράλληλα, είναι κοστοβόρες για το κράτος. Το παραδοσιακό αστικό πανεπιστήμιο δεν μπορούσε πλέον να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της «αγοράς» διατηρώντας τα στοιχεία δημοκρατικότητας και ακαδημαϊκού ελέγχου, ερευνητικής και της διδακτικής «ελευθερίας». Οι τελευταίες κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ. ανέλαβαν, έτσι, τον μετασχηματισμό του «αστικού πανεπιστημίου» σε «επιχειρηματικό πανεπιστήμιο».

Όμως, καθώς η οικονομική κρίση και η εξάρτηση της χώρας βαθαίνουν, φαίνεται ότι ο ρόλος της ανώτατης εκπαίδευσης αλλάζει δραματικά, ξεφεύγοντας από τον παραπάνω σχεδιασμό. Παρά το ότι κάποια στοιχεία των στόχων διατηρούνται, η αποδέσμευση του κράτους από την οικονομική και συνταγματικά κατοχυρωμένη υποχρέωσή του στήριξης της ανώτατης παιδείας κυριαρχεί. Η χώρα έχει χάσει κάθε δυνατότητα συμμετοχής στον ευρωπαϊκό καταμερισμό της «πίτας» της ανώτατης εκπαίδευσης. Η συγκέντρωση και συγκεντροποίηση υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης και έρευνας σε ορισμένα πανεπιστημιακά ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα στις αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί πλέον ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός.

Η «αριστεία» αποτελεί όνειρο στον κόσμο της κ. Διαμαντοπούλου, ενώ η εξαγωγή ελληνικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στις «φτωχές» χώρες των Βαλκανίων φαίνεται γκροτέσκα. Η περικοπή των κρατικών δαπανών σε ποσοστό πάνω από 45%, η παντελής απουσία εθνικών ερευνητικών προγραμμάτων, η μη προκήρυξη νέων θέσεων μελών ΔΕΠ, τουλάχιστον στη θέση εκείνων που αφυπηρετούν, η εγκατάλειψη της φοιτητικής μέριμνας οδηγούν το πανεπιστήμιο σε οικονομική, λειτουργική, εκπαιδευτική και ερευνητική ασφυξία και την απόλυτη υποβάθμιση.

Η πρόσφατη κυβερνητική απόφαση για διαθεσιμότητα-απόλυση του διοικητικού προσωπικού οκτώ ΑΕΙ της χώρας (με ποσοστά πάνω από το 40% στα δύο παλαιότερα και ιδιαίτερα παραγωγικά, το ΕΚΠΑ και το ΕΜΠ), μαζί με τα παραπάνω, θα οδηγήσουν στη μετάλλαξη των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε κέντρα κατάρτισης (ΙΕΚ), με ιδιωτικοποιημένες βασικές πλευρές της λειτουργίας τους. Αυτή τη θέση στον ευρωπαϊκό καταμερισμό της ανώτατης εκπαίδευσης φαίνεται ότι μας έχουν «εκχωρήσει» οι ευρωπαίοι εταίροι.

Παρατηρούμε ότι η αστική τάξη της χώρας συναινεί σε αυτή τη μετάλλαξη. Μια ενδεχόμενη ερμηνεία είναι ότι θεωρεί λιγιστά τα κέρδη που θα μπορούσε να αποκομίσει πλέον από την εγχώρια δημόσια ανώτατη εκπαίδευση, και επενδύει πια σε άλλους τομείς, χωρίς βεβαίως να παύει να χρησιμοποιεί αποσπασματικά, όποτε βρίσκει ευκαιρίες κερδοφορίας, το πανεπιστημιακό δυναμικό προς όφελός της. Παράλληλα, η κυβέρνηση της ανοίγει τεράστιες προοπτικές κερδοφορίας στην ιδιωτική μεταλλυκειακή εκπαίδευση.

Ως θεσμός το πανεπιστήμιο είναι ενσωματωμένο στο υπάρχον κοινωνικό σύστημα. Χωρίς ριζικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, το πανεπιστήμιο δεν μπορεί να αναλάβει έναν βιώσιμο μακρόχρονα, ριζικό, μετασχηματισμό τους εαυτού του. Όμως, αυτό που είναι αδύνατο για το πανεπιστήμιο ως θεσμό, είναι δυνατό για τους φοιτητές. Και αυτό που είναι δυνατό στους φοιτητές μπορεί, σ' ένα συλλογικό επίπεδο, να γίνει πρόσκαιρα δυνατότητα για το Πανεπιστήμιο στο σύνολό του. Οι φοιτητές, οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, οι διανοούμενοι έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν την κριτική τους στους εργαζόμενους, στην κοινωνία, αφυπνίζοντας πολιτικά συνειδήσεις, δημιουργώντας συμμαχίες με στόχο τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Και, σ' αυτό το επίπεδο, ένα πραγματικά κριτικό, δημόσιο και δωρεάν πανεπιστήμιο μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά. Αυτός για τους κρατούντες είναι ένας επιπρόσθετος, πλην όμως ουσιαστικός, λόγος για να συντριβεί.

Ο Γ. Π. Τριμπέρης διδάσκει Τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών